

Comportamentul online al tinerilor, riscuri și modalități combateri a acestora

Raport transnațional:
Rezumat

Titlul proiectului: **Prevenirea și combaterea riscurilor pentru tineri în rețelele social media online printr-o abordare bazată pe acțiune – RISE**

Contract nr.: **2021-1-RO01-KA220-YOU-000028688**

Programul Erasmus+ al Uniunii Europene: **KA2 – Parteneriate pentru cooperare în domeniul tineretului**

Acest document a fost realizat cu sprijinul financiar al programului "ERASMUS+", al Uniunii Europene, KA220-YOU - Parteneriate de cooperare în domeniul tineretului. Conținutul acestui material reprezintă doar punctul de vedere al autorului și este responsabilitatea sa exclusivă. Comisia Europeană nu își asumă nici o responsabilitate în ceea ce privește utilizarea informațiilor pe care le conține.

Comportamentul online al tinerilor, riscuri și modalități de combatere a acestora

Raport transnațional

Rezumat

Raportul abordează tema riscurilor asociate prezenței online a tinerilor (cu vârste cuprinse între 16 și 30 de ani) și utilizării rețelelor sociale, în contextul post-pandemiei de Covid-19, în șase state europene: Cipru, Finlanda, Germania, Grecia, Italia și România. Mai precis, studiul analizează comportamentul online al tinerilor, atitudinile lor față de principalele riscuri identificate, factorii de risc, incidența manifestării riscurilor identificate, capacitatea de gândire critică, precum și alți factori relevanți. Mai mult, studiul explorează atitudinile tinerilor față de amenințări globale, precum pandemii, evenimente internaționale, conflictele armate, refugiați, precum și factorii de risc care amplifică propagarea știrilor false și a dezinformării.

Scopul cercetării a fost acela de a identifica principalele riscuri asociate prezenței online a tinerilor, precum și factorii care facilitează sau inhibă manifestarea acestor riscuri, în vederea creării celor mai potrivite resurse educaționale pentru combaterea acestor amenințări.

Prin urmare, scopul final al cercetării a fost acela de a colecta date relevante pentru dezvoltarea unui joc online care să îi învețe pe tineri cum să prevină și să diminueze riscurile identificate. De asemenea, pornind de la concluziile cercetării va fi elaborat un program (Resursă Educațională Deschisă) de consolidare a capacității lucrătorilor de tineret, de a aborda riscurile identificate. Acest studiu a fost elaborat în cadrul proiectului RISE: Action-Based Approach in Addressing and Mitigating Risks of Young People in Online Social Networks, finanțat prin Programul Erasmus+ al Uniunii Europene, Parteneriate strategice - Acțiune cheie 2, număr de proiect 2021-1-RO01-KA220-YOU-000028688.

Raportul se bazează pe date calitative și cantitative, colectate din cele șase state în perioada octombrie - decembrie 2022, respectiv printr-un sondaj online completat de 348 de tineri (16-30 de ani) și 30 de interviuri cu lucrători de tineret și formatori. Datele au fost colectate de experți naționali contractați de Asociația Centrul pentru Legislație Nonprofit (România), Institute of Entrepreneurship Development (Grecia), Vitale Tecnologie Comunicazione - Viteco SRL (Italia), Learning for Integration ry (Finlanda), BK Consult GbR (Germania) și Synthesis Center for Research and Education (Cipru).

Cercetarea noastră confirmă faptul că tinerii petrec mult timp online, 86% dintre respondenți accesând zilnic internetul și tind să fie online în permanență. Prezența tinerilor online s-a intensificat în timpul pandemiei de Covid-19 și a fost menținută și după încheierea acesteia. Prezența continuă online a tinerilor crește semnificativ șansele ca aceștia să devină victime ale riscurilor asociate, în lipsa unor resurse educaționale și a unor programe menite să-i învețe cum să le prevină.

Rețelele de socializare reprezintă una dintre principalele activități online ale tinerilor. În rândul tinerilor, cele mai populare rețele sunt Instagram (preferată de 41% dintre respondenți) și Facebook (preferată de 30% dintre respondenți), urmate de TikTok și Twitter (9%). Adolescenții

folosesc adesea platformele sociale pentru divertisment și pentru a își face noi cunoștințe, ceea ce îi expune și mai mult riscului de a deveni victime ale abuzului online, în timp ce tinerii adulți folosesc rețelele de socializare online pentru a menține contactul cu persoane cunoscute.

Principalele riscuri asociate prezenței online a tinerilor identificate în urma cercetării sunt următoarele: 1. hărțuirea cibernetică, 2. propagarea știrilor false și dezinformarea, 3. furtul de identitate, 4. abuzul sexual bazat pe imagini și 5. dependența de jocuri de noroc online. Potențialele consecințe ale unor astfel de incidente includ traume psihologice, sociale și/sau pierderi financiare semnificative pentru victimă, precum și potențiale sancțiuni penale pentru autor. Raportul descrie aceste fenomene, modalitățile lor de manifestare, efecte și prevederi legale cu privire la acestea, în statele analizate. De asemenea, studiul analizează și strategiile de combatere a riscurilor identificate, cu scopul de a crește bunăstarea tinerilor din Europa.

În ceea ce privește comportamentele riscante online, 69% dintre respondenți au împărtășit cel puțin o dată informații private cu cunoscuți. Cel mai adesea, aceste informații includ informații de identificare și date de localizare, dar și detalii personale sau intime și, în unele cazuri, chiar fotografiile sau videoclipuri intime. Acest comportament îi face vulnerabili la o serie de riscuri, precum: hărțuirea și urmărirea online, furtul de identitate, crearea de conturi false în numele lor și pornografia din răzbunare. Principalele cauze ale acestor comportamente riscante sunt dificultatea tinerilor de a diferenția între interacțiunea față în față și cea mediată de internet, conștientizarea limitată a riscurilor online, precum și o falsă senzație de protecție oferită de ecran.

Primul risc identificat este cel al hărțuirii cibernetice, care este un comportament agresiv repetitiv și neprovocat care cauzează suferință victimei, fiind caracterizat de un dezechilibru de putere între victimă și agresor. De asemenea, limitează posibilitatea victimei de a-și exprima opinia, îi afectează stima de sine și îi provoacă umilință și rușine. Hărțuirea online adâncește inegalitatea dintre victimă și agresor, datorită capacității agresorului de a-și ascunde identitatea. Incidente precum hărțuirea online (trolling, amenințare), cyberstalking, furtul de identitate, excluderea din anumite grupuri, furnizarea de informații private fără consimțământul respectivei persoane (doxing) sunt toate diferite forme de manifestare a hărțuirii cibernetice.

Cyberbullying-ul (hărțuirea online), în diferitele sale forme de manifestare, este riscul care se manifestă cel mai frecvent în mediul online, raportat de 28% dintre tinerii din eșantionul nostru. 20% dintre respondenții germani și de 10% dintre cei din Cipru, Finlanda și Italia au raportat că au fost amenințați online. Astfel de incidente pot avea consecințe grave asupra sănătății mentale a tinerilor.

Un alt risc important asociat prezenței online a tinerilor este acela de a deveni victimă și de a contribui la răspândirea știrilor false și a dezinformării. Acest risc constă în răspândirea virală a informațiilor false online, adesea pe teme de interes general, cum ar fi teme politice, sociale sau de sănătate. Dezinformare duce la o polarizare socială tot mai mare, transformând o dezbatere legitimă într-o competiție între adevăruri alternative. Pe lângă faptul că împiedică dialogul constructiv, experiența pandemiei de Covid-19 a arătat că dezinformarea poate genera și riscuri semnificative pentru sănătate, dacă oamenii nu respectă măsurile de prevenție sanitară. Cei mai relevanți factori care cresc probabilitatea ca o persoană să creadă și/sau să răspândească știri false sunt trăsăturile de personalitate, ideologia politică, capacitatea de gândire critică și nivelul de atenție la citirea știrilor.

În eșantionul nostru de cercetare, aproximativ 4% dintre persoanele din Italia, 6% din Cipru, 7% din Finlanda, 8% din Grecia, 14% din România și 26% din Germania au susținut teorii ale

conspirației și, prin urmare, erau susceptibile să devină victime ale dezinformării online și să răspândească știri false mai departe. De asemenea, un număr semnificativ de respondenți au manifestat o atitudine neutră față de aceste știri false, ceea ce înseamnă că sunt, de asemenea, expuși riscului. Deși nu au putut fi testate toate variabilele care ar putea afecta probabilitatea că tinerii să creadă știrile false, gândirea critică și atenția acordată în lecturarea știrilor au jucat un rol semnificativ.

Furtul de identitate online reprezintă un alt risc considerabil pentru tineri, deoarece poate avea consecințe financiare și/sau profesionale semnificative, atunci când răufăcătorii fură bani de la victimă sau comit abuzuri în numele acesteia. Principalele forme de furt de identitate includ phishing-ul, pirateria informatică, escrocheriile realizate prin intermediul rețelelor de socializare și uzurparea identității. În statele analizate, procentul incidentelor de furt de identitate a variat între 5% și 11%, iar cazurile de uzurpare a identității online au fost și mai rar raportate. Tinerii din Finlanda și Italia au raportat cele mai multe cazuri de furt de identitate. Incidentele de outing și doxxing au fost, de asemenea, prezente, dar într-un număr foarte mic.

Abuzul sexual bazat pe imagini este un alt risc asociat prezenței online a tinerilor, care ia în general forma pornografiei din răzbunare. Aceasta reprezintă distribuirea de fotografii cu caracter sexual explicit ale victimei, fără consimțământul acesteia, ceea ce duce adesea la umilirea ei și chiar la depresie. O altă formă de manifestare a acestui risc constă în transmiterea unei imagini cu caracter sexual explicit către o persoană fără consimțământul acesteia, ceea ce duce, de asemenea, la umilire și hărțuire. Din fericire, incidentele de pornografie din răzbunare au fost rareori raportate de către participanții la această cercetare. Cu toate acestea, el rămâne un risc important pentru tineri, având în vedere practica larg răspândită a trimiterii de fotografii/videoclipuri nud, lipsa de conștientizare în rândul tinerilor cu privire la riscurile asociate și, în unele cazuri, protecția juridică limitată a victimelor. 44% dintre respondenți au împărtășit fotografii/videoclipuri intime cu prietenii sau partenerii, iar unii lucrători de tineret estimează că aproximativ 60-70% dintre tinere au transmis astfel de conținut. Femeile și fetele sunt mult mai predispuse să se confrunte cu presiuni din partea partenerilor și a colegilor lor pentru a oferi astfel imagini.

Dependența de jocurile de noroc sau de jocurile online reprezintă, de asemenea, un risc semnificativ pentru tineri, conform literaturii de specialitate, deoarece poate avea consecințe financiare și emoționale grave pentru victimă și pentru familia acesteia. Dependența de jocurile de noroc este facilitată de mediul online, care permite jucătorilor să acceseze jocurile în orice moment, precum și de lacunele legislative și de instrumentele specifice pe care jocurile online le utilizează pentru a-și atrage clienții. Din fericire, dependența de jocurile de noroc online nu este un fenomen răspândit în rândul tinerilor care au participat la sondaj, doar 9% dintre respondenți putând fi considerați ca riscând să capete această dependență. Totuși, datele arată că bărbații sunt mai predispuși să devină dependenți, deoarece tind să manifeste un interes mai mare pentru sport și să resimtă o presiune socială mai mare de a câștiga bani repede.

Pentru a preveni toate aceste riscuri identificate, tinerii și lucrătorii de tineret/ formatorii au nevoie de instrumente educaționale și activități de formare potrivite. Programele de consolidare a capacității lor de a preveni și combate aceste riscuri ar trebui să includă sesiuni de formare tematice privind educația sexuală, egalitatea de gen, utilizarea internetului, securitatea cibernetică, abilități transversale și fact-checking. Sesiunile de formare trebuie să abordeze subiecte precum: platformele sociale și riscurile online pentru tineri, comportamente riscante în mediul online, informațiile tehnice privind securizarea conturilor online, cauzele vulnerabilității

tinerilor și dezinformarea. De asemenea, formatorii/ lucrătorii de tineret ar trebui să fie capacitați să dezvolte abilități transversale în rândul tinerilor și să stabilească o relație bună cu aceștia.

Pentru a fi adecvate publicului țintă, programele de formare ar trebui să includă metode participative și tehnici de educație non-formală (de exemplu: simulări, jocuri de rol, lucru în grup), precum și exemple practice și scenarii din viața reală.

În plus, formatorii/facilitatorii trebuie să fie empatici și să încurajeze toți participanții să își împărtășească opiniile și experiențele, și să creeze un mediu sigur. Atunci când este posibil, training-urile și activitățile ar trebui să includă persoane care au avut experiența manifestării acestor riscuri sau chiar vloggeri/ influenceri care sunt populari în rândul tinerilor.

Jocurile online utilizate pentru prevenirea manifestării acestor riscuri ar trebui să abordeze riscurile identificate în mod individual, prin utilizarea unor scenarii din viața reală cu care tinerii se pot identifica, să ofere jucătorilor posibilitatea de a face alegeri și să prezinte rezultatele alegerilor lor. De asemenea, ar trebui să includă un moment de reflecție după fiecare scenariu. Din punct de vedere tehnic, un astfel de joc ar trebui să includă diferite niveluri, să aibă un design grafic atractiv și să fie optimizat atât pentru calculator, cât și pentru smartphone. În plus, prototipul jocului ar trebui să fie testat de tineri din diferite state și din diferite medii.